

Walter Vincent Wiese

Observationvm Historico-Iuridicatum Circa Mutationes Iurivm, Ex Lapsu Temporis Ortus Exhibet

**Continuatio Secunda : Ovomodo Circa Commercium Pecuniarum Nominumque,
Tempora Inque Iis Principia Iuris Tam Theoretica Quam Practica Se Mutarint,
Pauca Disquirunt ; [Publicatum Sub Sigillo Rectoris Prima Pentecostes Feria 1780.]**

Rostochii: Litteris Adlerianis, [1780]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn87761881X>

Band (Druck) Freier Zugang

J. 512.
1780.
Pfung.

T. 512.

1780. Pfingsten.

~~M-1256-419.~~

17. H. 1780.

QVOMODO
CIRCA COMMERCIA PECVNIARVM
NOMINVMQVE,
TEMPORA INQVE IIS PRINCIPIA IVRIS
TAM THEORETICA QVAM PRACTICA,
SE MUTARINT,
PAVCIS DISQVIRIT,
ET IN IIS
CONTINVTIONEM SECVNDAM
OBSERVATIONVM HISTORICO - IVRIDICARVM
CIRCA MUTATIONES IVRIVM, EX LAPSV
TEMPORIS ORTAS
EXHIBET,

D V M A D

DIES FESTOS PENTECOSTALES

DEBITA PIETATE CELEBRANDOS

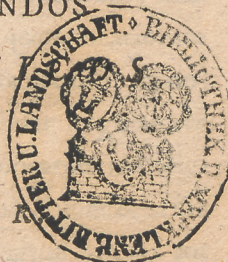
O. O. CIVES ACADEMIAE

EXCITAT

ACADEMIAE RECTOR

WALTER VINCENT WIESE

I. V. D. ET P. P. O.

ROSTOCHII

LITTERIS ADLERIANIS.

17
CIRCA COMMERCIA PECOVIARVM
NONIYMVE
TENTAMINUMS PECOVIARVM
EAM THEORETICA QVAM PECOVI
ES PECOVI
FACIS DISCVIT
ET IN
CONTINENTIBVS PECOVIARVM
OCCVATIONVM HISTORIA IN PECOVI
CIRCA MVLTATONES PECOVIARVM EX LAPSA
TEMPORIS ORTAS
PECOVI
D. P. P. P.

DNS PECOVI PECOVIARVM
PETA METATE PECOVIARVM
D. G. PECOVI PECOVIARVM
PECOVI
ACADEMIAE PECOVIARVM
WALTER VINCENT WIESB
PECOVI

PECOVI
PECOVIARVM
PECOVI

Quae per instantes nundinas pentecostales, inque eas incidente die solutionis tam fortium quam usurarum, tam pretii pro fundis nominibusque emtis, quam locariorum publico, *Trinitatis Termino* dicto, accidere solent commercia pecuniarum nominumque, mihi mutationes iurium principiorumque tam inter Legislatores quam inter Iureconsultos usitatorum observanti, in mentem reuocarunt mutationem, quae nobis ex antiquo erga haec commercia odio, et ex leniori nunc erga illa affectu, sat quidem constat, ast non ita vniuersaliter obseruatur, ut aut lex aut praxis constans aut opinio communis dici queat, sed in decidendis recentioribus hinc inde obuientibus litibus se tantum ita exserit, ut praxis inde resultare videatur novissima, communi certe Doctorum suffragio mox pari assumenda modo, quo saniora de magis spectrisque principia, non obstantibus legibus contrariis antiquis, in honorem sanae rationis humanae, ubique tam in cathedra quam in foro sunt recepta. Operae ergo pretium duxi, hanc

mutationem, data nunc occasione, palam facere, easque vestrorum, O. O. Ciuium honoratissimorum, accuratori subiicere meditationi.

In Republica Romana magnum inter mutuum et fenerationem adfuisse discrimen, non solum ex *l. 24. ff. de praescr. verb. et l. 33. ff. de reb. cred.* patet, sed etiam *NOVIUS MARCELLINVS Lib. V. n. 70. pag. 731.* his testatur verbis: *mutuum a fenore hoc distat, quod mutuum sine usuris, fenus cum usuris sumitur.* Hac ratione mutuum comparabatur deposito et commodato, in quibus contractibus spes lucri quoque cessabat a parte dantis, et manebat solum penes accipientem. Favor his negotiis debitus in officio recte fundabatur humanitatis, accipienti a dante praestito *a)*. Ad quod ut eo magis cives allicerent Romani, odio e contrario insigni persequebantur feneratores usuras sibi pro mutuo stipulantes, nomine simul odioso: *fenerationis*, ipsum negotium, et *feneratorum*, mutuum dantes usurarium appellando, uti testantur tam *TACITVS in Lib. VI. annal. c. 16.* quam *LIVIVS Lib. 35. c. 7.* annuente *APPIANO de bellis civil. lib. I.* qui simul seditiones bellaque enarrat civilia per feneratores exorta. Ab his temporibus et ab inopia paratae pecuniae tunc ubique existente derivari quoque licet odium usurarum in iure Canonico variis exhibitum canonibus capitulisque. Inter haec maxime eminent *c. 4. 10. et 18. X. de usur. c. 5. D. 47. c. 8. C. 14. qu. 4. 5. et 11.* ubi inter crimina refertur maiora mutuum usurarium, in clericis eiectione et in laicis poena rapinae puniendum. Nec negari potest, in locis biblicis, *Exod. 22. v. 25. Lev. 25. v. 35. sq. Deut 23. v. 19. Ps. 15. v. 5. Luc. 6. v. 35.* quorum modo adducti canones capitulaque mentionem fecerunt, fenerationem exstare prohibitam, uti iam obseruauit *MICHAELIS im Mosaischen Recht, Part. 3. pag. 72. sq.* et in dissert. *de mente ac ratione*

a) Hanc ob causam et adhuc hodie in ficatione creditorum tribuitur mutuo gra- non nullis Germaniae prouinciis et ciui- tuito, vti tam *Lubecae*, quam hic *Rosto-* ratibus priuilegium praelationis in classi- *chii* testantur statuta amborum locorum.

ratione legis *Mosaicae usuras prohibente*. Consulto autem dixi *fenerationem*, sed non in sensu iuris romani antiqui latiori, sed in stricto illo significato, quo plus iusto accipiuntur usurae, quam et adhuc detestandam et nefandam exhibent leges nostrae. Num vere ex eo ad perceptionem iustarum usurarum et ad acquirendum lucrum, mercatoribus pro varietate temporum et ex iis sequi solitorum factorum omnino iustum, argumentari liceat, merito dubito. Non solum vox germanica: *Wucher*, in quatuor locis biblicis ante citatis reperta, cuicumque persuadet, de feneratione tanquam modo acquirendi iniusto et illicito sermonem mentemque tam *Mosi* quam *Dauidi* esse, sed etiam effatum *Lucae* de commodando absque spe lucri, praeceptum exhibet magis morale quam civile absolute obligatorium, in primis cum alia loca exstant biblica, e. gr. *Deut. 23. v. 20. Matth. 25. v. 27.* perceptionem usurarum approbantia. Praeterea mores et tempora ab hoc aevo ita se mutarunt, ut legibus postea positivis civilibus permissae sint usurae modicae, pro diuersitate temporum, negotiorum e: circumstantiarum diuersimodo determinatae. Sic ipsemet *IUSTINIANVS* in *l. 26. C. de usur.* sanciuit: *illustribus personis et eas praecedentibus minime licere ultra tertiam partem centesimae b), usurarum nomine in quocunque contractu vili vel maximo stipulari. Qui vero ergasteriis praesunt, vel aliquam licitam negotiationem gerunt, usque ad hessum centesimae, usurarum nomine, in quocunque contractu suam stipulationem moderari posse. In traiectionibus autem contra-*

b) Centesima nomen valoremque ex 12 Procentum quotannis soluendae essent, duodecim mensibus anni exinde accepit, si tota centesima exigi posset. Si vero quod usurae singulis mensibus apud Romanos solui solerent, quia veteres non tertia tantum pars, vti in textu allegato, numeranda esset, non plus ultra 4 Procentum euaderet, obseruante *GOTHO-FREDO ad cit. leg. lit. p. et x.*

ribus vel specierum fenori dationibus usque ad centesimam tantummodo licere stipulari, nec eam excedere, licet ueteribus legibus erat concessum; Caeteros autem omnes homines dimidiam tantummodo centesimae, usurarum nomine, posse stipulari, et eam quantitatem usurarum etiam in omnibus aliis casibus nullo modo ampliari, in quibus citra stipulationem exigi usurae solent. Declarata postmodum est haec sanctio per l. f. c. de usur. rei jud. ita ut centesima usurarum ex iudicati actione ratione sortis tantum, non autem ex aliis contractibus nec ratione usurarum admittenda sit. In debitis ecclesiasticis et in fauorem piarum causarum adhuc magis restricta est quantitas usurarum, et quidem ad quartam centesimae, siue usque ad 3 Procentum in Auth. Hoc ius porrectum C. de S. S. eccles.

Sicuti haec omnia legibus contenta sunt romanis, ita de usu Germanorum forensi idem testatur de LUDWIG in comm. de differentiis iuris romani et germanici in usuris Lib. 3. Tit. 30. pr. his verbis: *Ceterum in I. G. forensi, in medio praesertim aeuo, omnes usurae damnatae, sed loco illarum alia nomina efficta, scil. interresse lucri cessantis, vel emtio censuum; unde tanta censitarum in I. G. multitudo. Canonistae etiam nomen eius, quod interest, iam substituerunt usuris in c. 9. X. de arbitris, c. vn. X. de plus petit. c. 48. X. de sent. excom. Statuta quorundam locorum hoc odium non usuris ipsis sed nimiae in iis exigendis morae, creditoribus subsequenter plerumque nociuae, in eo tribuerunt, ut existente concursu vnus tantum anni usuris par cum sorte tribuant priuilegium, reliquas autem in classem chirographariorum relegent, conf. Ius Lüb. Lib. 3. Tit. 1. art. 2, quod ius nostrum Rostoch. Lib. 3. Tit. 1. art. 25. ad tres annos ratione fortium publico ciuitatis libro infertarum extendit, in reliquis autem ad vnus anni perceptionem reliquit.*

Num autem ex l. 3. C. de usur. euoluendum sit, quod BOEHMER in introduct. in Ius Dig. Lib. 22. Tit. 1. §. 3. exinde argumentatus est, quod

quod scilicet de iure romano usurae in stricti iuris negotiis non aliter debeantur, nisi promissae sint, ex hac dubito ratione, quod casus in citata lege 3. C. de usur. adductus nominatim de mutuo aut fenebri loquatur pecunia, de qua satis constat, usuras non aliter deberi, nisi aut sint promissae, aut debitor in mora deprehendatur, sicuti etiam generalis de usuris adest regula, eas non aliter exigi posse, nisi promissio aut mora obligationem imposuerit c).

Ne autem in utroque casu debitor nimis oneretur a creditore avaro, leges adsunt tam imperiales quam provinciales et statutariae, feneratorum cupidinem habendi refrenantes, nimiasque usuras poenaliter inhibentes. Inter varias huius caussa exstantes leges tam patrias quam exteras eminent Titulus ordinationis politiae Megapolitanae de Anno 1572, cui rubrum est: *Von wucherlichen Contracten auch Einmahnungen vnd Zehrungen der Bürgen in den Herbergen d)*, vbi quidem sex Procentum usurae siue semisses

pro

c) HOEFFNER in edit. nouiss. HEI-NECCII elem. jur. ciu. sec. ord. instit. Lib. 3. §. 1013. obligationem ad soluendas usuras immediate ex lege quoque derivare voluit, permultasque huc respicientes allegavit leges. Quae cum autem casum tantum continent, quo emtor rem et pretium simul possidet, ideoque ad soluendas usuras pretii condemnatur, magis hic casus species est morae, quam quod genus specificum usurarum legalium exinde formandum sit. Nisi enim speciali pacto sibi stipulatus est emtor solutionem pretii aut particularem aut ex die praestandam, statim post traditionem rei

emtae obligatur ad soluendum totum rei pretium. Quodsi non praestat, in mora deprehenditur soluendi, usurarum solutione luenda.

d) Licet hic titulus ordinationis politiae megapolitanae maxime convenit cum ordinatione politiae Imperii de anno 1577. e re tamen erit, diuersas ibidem enarratas usurariae prauitatis species ipsis LLatoris prudentissimi verbis vernaculis, in memoriam reuocare:

Als vns auch weiter fürkommen, daß mannigfaltige Contracte, über die oberzeblte Aufsehung des Geldes in vnsern Landen, vnd Verführung desselbigen in fremde

pro iustis licitisque sunt declaratae, ast species velaminum, sub quibus vsuraria prauitas obtegi solet, tam distincte sunt detectae, vt fere impossibile sit, vt poena confiscationis quartae partis fortis, hac lege prouinciali feneratoribus dictata, euitari queat, modo ad notitiam et probationem Fiscalium veniant casus vsurariae prauitatis, et ab iis rigide accusentur feneratores. Haec accusatio tamen sicuti etiam poena priuationis quartae partis fortis modo nominata illos tantum tanget feneratores, qui forum aut domicilii aut rei sitae agnoscunt nostrum prouinciale, iuxta verba legis expressa: *da er vnter vns geseffen*, quae secunda vice reiterantur: *vnter vns geseffen*; ex quo colligi licet, poenam confiscationis quidem non, omnino tamen annullationis totius contractus vsurarii obtinere in feneratore extraneo,

fremde Herrschaften, von etlichen, so Geld Kaufweise anschlagen, vnd viel bö- Geld herein leihen, geübt werden, als her, dann solche Waar immer mag wert daß etliche eine Summa Geldes ausleihen, seyn, vnd dadurch ein merklichen groß- vnd doch im Kauf- oder Schuldbriefe et- sen Wucher, als männiglich wissent, zu- liche hundert oder tausend Gulden mehr, wege bringen.

dann sie ausgezahlt, setzen lassen, da- durch ihnen mehr dann die gewöhnliche Renten ertragen, verzinsset, vnd im Wiederkauf oder Ablösung, mehr dann ihre Hauptsumme gewesen, empfahen. Des- gleichen etliche seyn sollen, die vmb eine kleine Versaumung der Zeit, so sie der Bezahlung zu thun ansetzen, ein über- mässig Interesse fordern, vnd mit der Hauptsumma steigen, vnd dieselben vmb- schlagen.

Item, daß etliche ihr Geld hinweg leihen, vnd nehmen vom Hundert ein nemlichs, vnd muß der Entlehner ihnen darzu ein merklich Dienst- Geld, dar- umb sie doch zu dienen nicht schuldig seynd, verschreiben, auch solch Dienst- Geld ohne Bezahlung der Hauptsummen nicht aufschreiben, oder aussagen dür- fen, oder mügen.

Item, das etliche allein Geld an Müntz hinweg leihen, lassen doch die Verschrei- bungen auf Gold stellen.

Item,

traneo, licet contractus in patria nostra sit celebratus, et vsuraria prauitas accipiendo plus iusto vsurarum, hic sit commissa. Quam poenam autem in patria euitaret nostra fenerator extraneus, in suo tamen subiret domicilio germanico, cum *Recess. imper. de 1577. §. 8.* confiscationem quartae partis fortis adeo cuiilibet dicitur feneratori, ut dimidia huius poenae in foro domicilii et altera dimidia in foro perfoluatur contractus. Immo ex hac lege communi recentiori et post nostram ordinationem politiae lata erui licet, legem nostram patriam, specialem quidem sed anteriorem, illi cedere recentiori, adeoque feneratorem etiam extraneum in foris nostris poena confiscationis nominata plecti posse, cuius tamen dimidia ad forum remittenda esset domicilii.

Prout

Item, das etliche ein nemliche Summa selbige Summa länger behalten, so muß Gelds auch vergeblich hinleihen, aber er dem Creditorn etliche Hundert-Taler, dagegen muß der Entlehner ihnen etwa über die Rente, bar reichen, oder sonst ein grosse Wucher, vnd gantz in einem an Korn, Victualien, oder andern Wahren geringen Wert zustellen, darin sie ihre ren, eine statliche Verehrung thun. Hauptsumma, vnd ein grossen Genies Demnach — — — — — so thun wir solche wucherliche Contracte — — — — — hiemit gänzlich verbieten — — — — — vnd wen sie

Item, etliche leihen ihr Geld mit diesen verbotenen Dingen vnd Pacten hinweg, das der Entlehner zu vier Mercken, so sie ihm ernennen, ein nahmbaftiges dafür verzinsen, oder Aufgeld geben muß, thut wol etwan mehr dann von Hundert Zwanzig.

Item, etliche leihen ein nahmbaftige Summa Gelds aus, vnd thut bald des andern oder dritten Ibars die Loskundigung, wil dann der Schuldman, so zur Bezahlung bald nicht kommen kan, die-

B

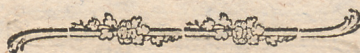
Prout autem eiusmodi legibus salubribus prospectum est ac cautum, ne debitores plus aequo onerentur, ita aliis sancitum est legum locis, ut creditores a debitoribus morosis indemnes praestentur, damnumque ipsis resarciatur, solitis debitorum morosorum vexationibus, illatum. Id quod interest haec praestatio plerumque nominari solet, ex quo nominatio vulgaris usurarum: *Interessen*, certe orta est, in ipsa Imperii lege, puto recessum deputationis de Anno 1600. §. 139. introducta et approbata. Hoc respectu non solum cessat odium usurarum in iure veteri romano et canonico sparsim obuium, sed e contrario fauor iuris exinde oritur iustus. Quilibet enim iam innatum videtur odium erga morosos debitores, ex quacunque debendi causa obligatio existat, siue ex emto vendito, siue ex locato conducto, siue ex mandato, siue ex mutuo commodatoue, aut ex aliis contractibus. Ordo commerciorum rerumque gerendarum maximopere turbatur per moras vexationesque alias debitorum. Hinc rationes et utilitates publicae saepissime leges perquam duras ferri iusserunt, moram debitorum mox carcere alioque paratissimae executionis modo, mox magnis poenis et praeiudiciis coercentes, uti exstat in ordinationibus cambialibus emporiorum, et in statuto nostro Rostochiensis in fauorem peregrinorum sub nomine: *des Gastrechts*, a maioribus sapienter promulgato et a nobis firmiter conseruato. Qui his non fauent ordinationibus, per condemnationem eius quod interest idem obtinere putant, quo praedicti modi coercendi moram duri spectare videntur. Sed quis ignorat, quantis ambagibus, temporis lapsu et expensis exposita sit probatio eius quod interest? Melius igitur moribus consulitur et fidei ciuium poena conuenienti absque multis ambagibus exequenda, quam lenioribus modis viam apperire ad vexandum et iustitiam protrahendum.

Deficientibus autem eiusmodi legibus statutisque, malitiam segnitiamve debitorum morosorum coercentibus, nil restat creditoribus innocentibus
quam

quam asperam probationis eius quod interest viam ambulare. Solitum in hac probatione fundamentum sunt vsurae, quarum aequitatem iam cognouit VLPIANVS in *L. 13. §. 20. ff. de act. emt. vend.* recteque in vsu et fructu rei tradendae rationem aequitatis posuit; sicuti e contrario PAVLVS in *l. 16. §. 1. ff. de vsur. et fruct.* obligationem ad soluendas vsuras tollit, simul ac perceptio fructuum cessat.

Hoc autem posito iuris principio diiudicatu facile erit, quid de praxi recentiori statuendum sit, quae tam legem Anastasianam et anatocismum in plurimis casibus exulare, quam vltra alterum tantum cursum vsurarum extendere studet. Quidquod si commercium pecuniarum et cambiorum spectes in emporiis vsitatum, vbi emtiones et venditiones cambiorum tam frequentes sunt, vt proprium verbum italici idiomatis: *Disconto*, quod germanica vestiuerunt terminatione: *Discontiren*, inuenerint, adhuc maior tibi obuenerit admiratio super non vsu legis Anastasianae et anatocismi. Non negandum quoque est, commercia rerum pecuniarumque ita se successu temporis mutasse, vt non absque stupore insignem, quae olim exstitit pecuniae inopiam, ex ordinationibus taxae antiquis, et ex legibus usurariis et sumptuariis cognoscere queamus. Tunc temporis ergo salubres omnino fuerunt leges inopiae pecuniarum eodem succurrentes modo, ac ordinationes laudandae sunt, quae frumenti penuriae tempore sterilitatis subueniunt. Quis autem harum legum valorem diutius assumeret, quam inopia pecuniae et frumenti duret? Iuste recteque ergo iam MANZIVS *de interpret. leg. Anastas. qu. 6. n. 21.* generalem huius legis limitationem adduxit, quod scilicet lex Anastasiana illas tantum damnet cessiones, quae fiunt vel debitoris laceffandi vel vexandi causa, vel improbi lucri et feneris captandi gratia. Cessante igitur animo debitorem laceffandi et vexandi, et cessante lucro et fenere improbo, cessat ratio legis, hinc lex ipsa *) Huic asserto uno adenserunt animo THOMASIVS *de aequi-*

*) In conatu inhiandi alienis fortunis, et debitores laceffandi primariam legis
B 2
prohi-

aequitate cerebrina legis Anastasiana, et SCHOEFFER *de cessatione legis Anastasiana*, ut et STREIT *de lege Anastasiana seu de odiosis litium redemptionibus*, ac HOMMEL *in Rapsodia quaeft. obs. 531. n. 1.* Hinc obseruante STRYCKIO in *cautel. contract. Sect. 4. Cap. 2. §. 13. sqq.* exulat haec lex in debitis liquidis aut venditis, aut in solutum datis, aut in remotiori loco soluendis, aut in quibus debitores cessi consenserunt. Quibus hodie merito addi possunt debita, quae aut difficilis conuentionis et exactionis sunt, aut concursui creditorum siue materiali siue formali immixta reperiuntur. Sicuti enim in his omnibus speciebus ratio legis Anastasiana supra allegata cessat, ita multo magis reipublicae et commercii ciuium interest, ut ex nominibus alioquin liquidis, ob circumstantias obstantes autem in promptu commode non exigendis, parata capi possit pecunia, vñibus necessitatibusque saepissime conuenientissima. Haec ratio status tam stringens praebet argumentum in hodierna auri argentique copia, ut hac duce merito regula pro libera nominum emtione et venditione, non attento pretio, num sit iustum an vile, militare debeat, nisi animus laceſſandi et vexandi debitorem, et capiendi lucrum et fenus improbum doceri queat, qua obiectione autem processus debiti liquidi executius non remorari, nec solutio retractari potest, sed demum post praestitam nominis cessi vel venditi satisfactionem, in separato ventilanda est haec exceptio. A prudentissimo hodie Legislatore, Rege Borussiae, haec lex Anastasiana expressis abrogata est verbis sequentibus in Codice

prohibitivae rationem posuisse ANASTASIVM Imperatorem, ex ipsis ejusdem verbis in l. 22. C. *mandat.* sequentis tenoris contentis patet: *per diuersas interpellationes ad nos factas comperimus, quosdam alienis rebus fortunisque inhiantes, cessiones aliis competentium actionum in semet exponi properare: hoc* — — *que modo, diuersis personas litigatorum vexationibus afficere: cum certum sit, pro indubitatis obligationibus eos magis, quibus antea suppetebant, iura sua vindicare, quam ad alios transferre velle. Per hanc itaque legem iubemus, in posterum huiusmodi conamen inhiberi.* — —

dice Fridericiano Machico Part. III. Tit. VI. §. 9. contentis: *Im übrigen wollen wir die Disposition des Legis Anastasianae, welche zu vielen unnöthigen Weitläufigkeiten Anlaß gegeben, hiedurch gänzlich aufgehoben haben.*

Idem, me iudice, obtinet in anatocismo, de quo tam multas iam adduxerunt exceptiones ZEPPEL *de anatocismo n. 16. et sq.* et BERLICH *Part. 2. Dec. 268.* vt fere nulli amplius restent casus regulares, sub prohibitione permanentes. Hos auctores HENR. de COCCEII *de anatocismo Sect. IV. n. 1. et sqq.* refellere quidem studuit, totumque argumentum ex eo desumpsit, quod non amplius pro vsuris sed pro forte computanda sit obligatio ad soluendum interesse morae, in casibus a *Berlichio* adductis praestandum, in quo argumento filius eiusdem SAMUEL DE COCCEII in *iure controu. Lib. 20. Tit. 1. Quaest. X.* patrem secutus est. Re autem accurate inspecta, quilibet animaduertet, lusum adesse verborum, et logomachiam sapere, si obligationem ipsam non amplius negamus, fundamentum obligationis autem in re aliena, quam in vsitato loquendi verbo quaerere volumus. Quidquid ergo obstat *l. 28. C. de vsur.* qua cum conueniunt *l. 20. ff. de vsur. et l. 26. ff. de condict. indeb.* vt et *l. 20. C. ex quib. caus. infam.* ita vt debitum sub poena infamiae et in totum reprobatum adeo videatur stipulatio et solutio vsurarum ab vsuris, vt iam solutae eodem condici possent modo, ac debitum fideiussorium a muliere vel vxore solutum; calculum tamen adiciere non possum non tam consult. D. MECLENBURG in *dis. sub praesidio beati MANTZELII 1760.* hic locorum habita, de *anatocismo an et quatenus sit prohibitus*, ibique allegato COTHMANNO *Vol. 1. Resp. 52. n. 150. et sqq.* quam ill. QVISTORPIO in *Beitrügen Part. 3. pag. 27.* quibus praeiuerunt MEVIUS *P. 4. Dec. 213.* et BOEHMER *ad Carpzow. qu. 92. obs. 2.* Recte enim hi Doctores famigeratissimi cessationem legum romanarum ante allegatarum ex eo de-

monstrarunt, quod feneratio illicita et vsuraria prauitas, cum odio vsurarum generali, vnica fuerit prohibitionis ratio, qua in casu substrato et eveniente cessante, et ipsam prohibitionem cessare recte asseruerant. Huic rationi stringenti hanc adhuc addere placet, quod facies commerciorum et pecuniae inopia se ita mutauerit, vt peruersa hodie foret legis prohibitiuae applicatio, sub alia commerciorum facie et in maxima rerum angustia latae. Philosophia Romanorum Stoica de mutuo, commodato dando, et deposito accipiendo absque spe lucri, moribus hodiernis ita se quoque mutauit, vt rarissimi accidant eiusmodi casus, in quorum locum multo magis auri sacra fames, et quae ab hac fame reguntur negotia humana successerunt. Tanto luculentius apparet vsus legum abolitus, ex sola Philosophia Romanorum stoica exortarum, hodie autem tanto magis nociuarum, quo certius libero hominum commercio inutile obiceretur impedimentum, si pactum de conuertendis vsuris in sortem adhuc diutius pro inualido pronunciaretur, et necessitas imponeretur, vsuras hodie soluendi, et cras iterum tanquam nouam sortem in mutuum dandi vsurarium e).

Idem apparet ratione vsurarum ex mora, de quibus *l. fin. C. de vsur. rei iud.* eandem continere videtur prohibitionem. Quum autem in hac vltima lege sermo tantum est de vsuris centesimis, quarum iustum ob nimiam quantitatem Romanis fuit odium; e contrario praestatio eius quod interest, si mora a debitore erat commissa, magno cuiuslibet est fauori, sicuti notissimae adsunt iuris regulae, neminem cum damno alterius locupletiolem euadere debere, *l. 206. ff. de reg. iur.*, frustrationem diei nemini prodesse posse,

l. 37.

e) Quantum sit quoque argumentorum *de vsur.* legislatoris impetret consentientium pondus, tutius tamen agit sum et confirmationem; tunc enim omne creditor vsuras vsurarum sibi stipulans, corruit dubium ex allegatis legibus ob aut vsuras in sortem conuertens, vt ex stantibus alioquin superstes, et a multis ad- consilio BRUNNEMANNI *ad l. 28. C.* huc defensum Doctoribus.

l. 37. D. mandati, et ex re aliena scienter fructus percipientem hos restituere oportere *l. 19. ff. fam. ercisc. et l. 25. D. de hered. petit.* cum quibus conveniunt *l. 173. ff. de reg. iur. et l. 81. ff. de verb. sign.*, quorum textuum ductu sub nuda voce restitutionis fructuum comprehenduntur usurae, etsi nihil specialiter de iis additum sit. Neminem autem fugit, damnum omnino creditoris adesse, eumque fructibus pecuniae carere suae, si debitores in solutione usurarum moras impune neclere possent; pronti modus acquirendi foret licet non iustus, tamen haud paucis usitatus personis, quae pecunias fenori in eo collocant momento, quo nec usuras nec debita solvunt chirographaria. Harum personarum morae et contumaciae nimis indulgeretur, et regulis iuris, quae docent, deceptis non decipientibus succurrendum esse, frustra que eos leges inuocare, qui contra leges peccant, contraueniretur, si morosis ansa praeberetur debitoribus, creditores vexandi suos, et contra leges peccandi, iustam usurarum solutionem praecipientes *f*). Has ob causas tam iustitiae, quam aequitati conformem habeo praxin

f) Usuras morae generales, hinc in mutuo quoque, directe quidem ex ipsis eruere studuit legibus romanis HOPFNER *e. l. L. II. T. XIV. §. 800. n. II.* At allegatae leges, non probant probandum, nec continent obligationem directam ad soluendas morae usuras in omnibus morae casibus, nedum in mutuo usurario. Ad analogiam ergo iuris recurrendum, et quod de restituendis fructibus et de resarciendo eo quod interest, hinc inde dispositum est, ad usuras morae applicandum nobis est, pro defendenda earum iustitia et aequitate. Primaria huius argumenti fundamenta exhibent *l. 32. §. 2. ff. de usur. et l. 13. §. 20. D. de act. emt. vend.* ubi expressis sancitum est verbis: *In bonae fidei contractibus ex mora usurae debentur, — — — — — veniunt autem in hoc iudicium — — — — — usurae pretii post diem traditionis, nam cum re emtoris fruatur, aequissimum est, eum usuras pretii pendere.* Harum legum dispositiones tanto magis ad contractum mutui usurarii applicandae sunt, quo certius est, hunc contractum non tanto nos persequi odio, quanto Romani fecerunt et Canonistae, sicuti etiam apud nos

praxin recentiorem tam vsuras vsurarum, quam vsuras ultra alterum tantum in casibus insignis debitorum morae creditoribus adiudicantem g).
tum

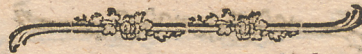
nos in praxi incognita est distinctio Romanorum inter contractus bonae fidei et stricti iuris, quin potius apud nos Germanos omnes contractus, tam bona semper celebrentur, aut celebrari debeant fide, ut omnes Romanorum dispositiones circa contractus bonae fidei ad quoscunque applicari possint contractus nostros, adeoque tam in mutuo, quam in aliis contractibus, existente mora debitoris in soluendo, non solum vsurae, sed etiam vsurae vsurarum et ultra alterum tantum praestandae sint. Extra casum morae debitoris autem obtinet, ut iam supra obseruavi dispositio l. 3. C. de vsur. secundum quam vsurae non praestantur, nisi promissae sint. Contrariari huic legi videtur lex proxime antecedens, quae emtorem aequitatis ratione ad vsuras in eum condemnat casum, quo possessio rei venditae emtori est tradita, et pretium venditori non oblatum. Ast res ubique salva est, si modo distinguas inter vsuras conuentionales et legales, quarum priores non nisi promissae, posteriores autem et non promissae eodem debentur iure, ac supra ostensum est de vsuris ex mora. Nam secundum naturam emtionis emtor in mora soluendi deprehenditur, quando

post traditionem rei emtae pretium soluere adhuc moratur. Ne ergo rem et pretium simul cum detrimento venditoris possideat emtor, iuste recteque solutio vsurarum ipsi est imposita. Simulac autem aut fidem sibi ad certum tempus habendam, aut solutionem particularem sibi stipulatus est emtor, nullaque vsurarum mentio est facta, non video, ex quo fundamento ad vsuras condemnandus sit emtor, cum solutionem temporalem aut particularem sibi ante perfectionem contractus emti venditi stipulatus sit. Ius nostrum Rostochiense P. 3. T. 1. art. 3. hoc claris continet verbis: *Sind in der Verschreibung keine Zinsen verabredet, so dürfen auch keine bezahlet werden, es wäre dann, daß der Schuldner säumig worden, als in welchem Falle a tempore morae Zinsen erleget werden müssen, sie mögen verabredet seyn oder nicht.*

g) Consult. D. MECLENBURG in diss. alleg. §. XVII. hunc iustitiae et aequitatis casum in eo adhuc vberius exposuit, ut finxerit sibi, quod saepissime accidere solet, et re vera accidit, quod scilicet creditor de vsuris tantummodo vitam degens per moram debitoris in soluendis vsuris ad victum et amictum necess.

Optima de hoc casu argumenta collegit COTHMANN, in *Vol. 4. Resp. 41.* ubi de iustitia et aequitate perceptionis usurarum ab usuris, quae per analogiam quadrant ad usuras ultra alterum tantum, larga commentatus est manu. Inter plura ibidem adducta argumenta maxime hodie applicandum est, quod de mercatoribus et negotiatoribus exhibuit vir beatus. In his enim obuenit, quod iam paullo antea de commercio pecuniario: *Discontiren*, vulgariter dicto, commemoravi. In hoc commercii genere, cum quo rigor cambiorum connexus plerumque est, interesse morae saepissime ab vno alteroue dependet die. Tanto magis elucet, quanta insit iustitia in condemnando moroso debitore in id, quod creditoris interest decepti, tam ratione interusurii, quam ratione usurarum ultra alterum tantum. Maximum huius rei momentum continet *l. 2. §. 8. ff. de eo quod certo loco*, quae ita se habet: *in hanc arbitriam venit, quod intersuit, et quidem ultra legitimum usurarum modum*, cum qua conueniunt leges supra allegatae, iustitiam et aequitatem usurarum loco eius, quod creditoris ob moram debitoris interest, exhibentes. Hinc recte ad refarciendos fructus condemnantur morosi debitores, si vllum ratione anatocisimi et usurarum ultra alterum tantum superfit dubium, quod autem eo magis euanescit, cum per *Recess. deput. de Ao. 1600. §. 139.* et *Recess. imper. de Ao. 1654. §. 174.* expressis verbis restitutio eius quod interest, siue interesse a tempore morae, in debitis usurariis non permittitur solum, sed etiam praecipitur. Cessat ergo *l. 20. C. ex quib. caus. infam.* in qua poena infamiae perceptioni usurae usurarum di-

ctata necessariis ad incitas sit reductus, cum nesceret creditoris patrimonium, quod necessitati quotidianae aliter consulere autem euitaretur, si praestitis usuris usurarum creditor indemnis seruetur, nec non potuerit, quam contrahendo alicuius debitor cum damno non solum creditoris, num, idque iterum usuris compensando, verum cum toto eiusdem interitu locutura fors foret consumpta, totumque eu-

etata est, et cessat *l. 3. C. de usur.* in qua usurae ex mora in mutuo repro-
 batae sunt usurario aut fenebri. Cessant quoque, aut potius nunquam re-
 ceptae fuerunt *Nou. 121. et 138.* secundum quas usurae ultra alterum tan-
 tum, licet particulariter solutae, sortem absorbent ipsam; quidquid di-
 cant *TABOR de altero tanto Part. 2. art. 2. §. 10. et II.* *ESCHACH*
ad Carpzouium P. 2. C. 30. def. 26. n. 4. et *LEYSER Sp. 248. m. I.*
 quibus cohortem Doctorum aliter sentientium ipse opposuit *LEYSER*
c. l. hancque opinionem non aliter defendere potuit, quam per regulam ad-
 modum claudicantem: lex ut ut dura tamen est seruanda. Optime his in-
 ter alios obuiam iuit de *LVDWIG in differ. iur. Rom. et Germ. in usuris*
praecipue ultra alterum tantum differ. XI. n. 7. his verbis: *prohibitio iu-*
ris Romani de soluendis usuris ultra sortem in Germania vel nunquam re-
cepta, vel pridem usu fori abrogata est. Inter recentiores *ICTOS HOM-*
MEL in rapsod. quaest. obs. 39. et 49. usuras morae ultra alterum tantum
 ceu interesse morae admittit, in quo etiam *CARPZOV. in Decif. ek. 29.*
 consentit, licet in *P. 2. Const. 30. defn. 29.* adhuc dubitauerit ex ratio-
 ne, quod accessionis nunquam praestanda sit accessio, quae hodie eo ma-
 gis cessat, quo certius cuilibet constat, pecunias monetasque hodie inter
 merces numerari, quibuscum idem ac cum omnibus aliis rebus tam fungi-
 bilibus quam non fungibilibus, tam corporalibus quam incorporalibus, tam
 mobilibus quam immobilibus, tam auro quam argento crudo, cuiusque
 est commercium, hinc interesse morae eodem est praestandum et refarcien-
 dum modo, quo in omnibus aliis contractibus a morosis refundendum est
 debitoribus. Hanc regulam in summis imperii tribunalibus obtinere, ibique
 usuras ultra alterum tantum, in casibus morae decerni, iam obseruauit ill.
QVISTORP in Beyträgen Part. 2. p. 159. assentientibus ibidem allegatis
CRAMER Tom. I. obs. 23. §. 6. et obs. 102. et *STRVBEN in den Rechtl.*
Bedencken Part. 3. n. 33.

Modo

Modo dicta etiam applicanda sunt ad litteras cambiales, quas tam ANASTASIVS quam IVSTINIANVS plane ignorarunt, et nouum fetus nostri sunt saeculi, commerciorum pecuniarumque copia ita abundantis, ut hodie litteris cambialibus nominibusque exinde resultantibus plus soluatur, quam olim parata vnquam potuit pecunia. Prout ergo species monetarum secundum diuerfas rerum circumstantias pretio mox exaltari, mox diminui solet: ita idem in litteris cambialibus et nominibus accidere solet actiuis, ex quo euenit, vt speciale commercii genus ex emtione venditione nominum publicorum sub voce vulgari: *des Actien-Handels*, exinde ortum fit, vbi legem Anastasianam et anatocismum allegare idem foret, ac fidem infringere propriam, quod maius adferret damaum, quam incendium, bellum, inundatio, aliaeque calamitates publicae vnquam inferre possent, quippe quae hominum auxilio subleuari possunt, cum e contrario fides in opinione consistit hominum, externis remediis raro medenda, quoniam homines semel decepti tam similes fugiunt occasiones, quam omnes dehortantur ciues, ne pari decipiantur modo. Contraria exinde hodie nata est ratio status, a Romanorum et Pontificum ratione longe diuersa. Sicuti hi olim omnes appellabant fenestratores, eximio conimoti odio, qui cum pecunia monetisque rem habebant: ita hodie speciale adest mercatorum negotiatorumque genus, quibus vnicum fere cum parata pecunia, cambiis et nominibus est commercium, quique tanto maiori digni habentur fauore, quanto maius adferunt reipublicae emolumentum in exhibendis necessitate urgente nummis paratis, et in emendis cambiis nominibusque, tempore calamitatum publicarum vilissimi alioquin pretii et vix vendendis.

Vt vsuraria prauitas in his angustiis eo certius evitetur, necessitatibusque ciuium eo facilius prospiciatur, erigi solent in emporiis instituta publica sub nomine: *der Bancken*, quae iterum dispesci solent inter *Giro-* siue *Wechsel-Bancken*, et *Lombard* siue *Leihe-Bancken*. Certae his institutis praescribi

scribi solent regulae ordinationesque, et certa iis indulgeri solent priuilegia, quorum ductu non solum mutua vsuraria contractusque pignoratitii et cessiones nominum caute contrahi, sed etiam promptissima executione et praelationis iure pecuniae creditae recuperari possunt. Quidquod fides his institutis habita iam effecit, vt schedulae ab ipsis signatae eundem in communi vita habeant valorem vulgarem, quem typis aut litteris exprimi curarunt infistorum antifites. Hae schedulae sub voce: *Banco-Noten*, vulgariter veniunt, et in cursu quotidiano, vulgo: *in Cours*, iisdem subiacent valoris mutationibus, quibus omnes subiectae sunt merces, pro multitudine aut emtorum aut venditorum mox maiori, mox minori venales pretio. Ob commodam harum schedularum transportationem, custodiam et solutionem, ac ob momentaneam transmutationis cum parata pecunia causam occasionemque, maioris ut plurimum habentur pretii, ac ipsa parata pecunia. Quae sicut omnia Romanis fuerunt incognita, iisque non tanta erat pecuniae affluentia et monetarum diuersitas, quanta hodie obtinet: ita instar mercium apud nos emuntur et venduntur tam ipsae monetae, quam nomina schedulaeque signatae; prout etiam commercia gentium et in iis usitata cambia tantam a Romanorum commerciis eorumque pecunias soluendi modis obtinent diuersitatem, ut a diuersis ad diuersa consequentiam exhiberet, qui Romanorum leges commerciales ad nostra vellet applicare tempora.

Fallor igitur, aut verum indubitatumque apparet, nec legem Anastasianam, nec anatocismum, nec prohibitionem vsurarum ultra alterum tantum in commerciis mercatorum, inque iis vsitatis cambiis et nominum emtionibus venditionibusque, aliter locum habere, quam si aut emtio nominis facta sit pro vili pretio, debitorem laceffendi causa, aut mutuum contractum sit vsurarium, in quo vsuraria deprehenditur prauitas, cuius praecauendae causa exstant leges vsurariae, aut mora creditoris in exigendo probari potest, quae

fi

si viginti ultra annos durasset, priuatione vsurarum ultra alterum tantum eodem merito punitur modo, quo debitor in id condemnatur, quod per moram in soluendo creditori suo intulit damni. Extra hos casus autem tam ob lucrum in omnibus mercatorum negotiis licitum, quam ob moras a debitoribus necei solitas, vt et ob diuersum nominum cambiiorumque valorem, nec pretium attenditur solutum, nec morosus fouetur debitor per legem Anastasianam, per anatocismum et per prohibitionem vsurarum vltra alterum tantum. Multo magis praestatione eius, quod interest ob moram debitoris, praxis nouissima omnia comprehendit, quae ex subtilitate iuris romani et canonici alias prohibita essent. Hinc quoque his exceptionibus vti non potest debitor, penes quem certa pecuniae summa sub arresto seruatur iudiciali, licet arrestum viginti plus annos duraret. Ab vsuris vsurarum quidem immunis foret eiusmodi debitor, ast vltra alterum tantum eas omnino soluere deberet, cum mora accipiendi creditori imputari non posse, quippe per arrestum impeditus est iudiciale, quo minus vsuras accipere queat. In mutuis vsurariis continuus vsurarum cursus nulli obnoxius est dubio. In aliis debitis e, gr. ex emto vendito, locato conducto etc. maior sub iudice lis foret, mea autem sententia hac determinanda distinctione, num debitor aut protestationem contra vsuras interposuerit, aut iudicalem obtulerit pecuniae depositionem, nec ne. In casu priori ab vsurarum solutione esset absoluendus, in posteriori autem ad earum praestationem condemnandus foret debitor, qui multa iam ex interusurio lucratur. Quidquod hoc ipsum interusurii cessaret lucrum, simulac aut arrestum praestita cautione, tanquam solita arresti medicina, resolveretur, aut vsurarum depositio iudicialis efflagitaretur, debitor autem in mora perseueraret soluendi, quia tunc accideret, quod de mora debitorum iusta in antedictis est expositum.

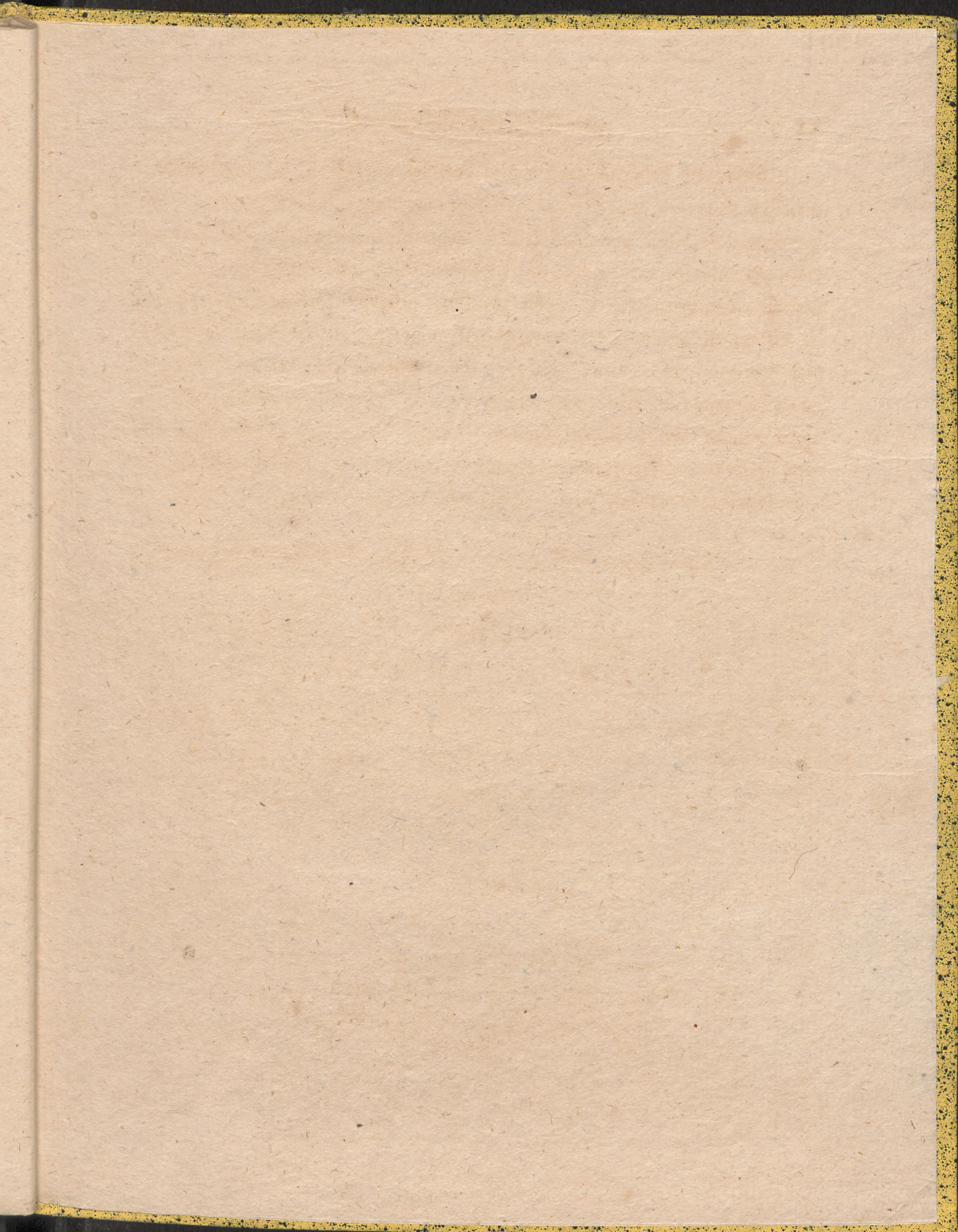

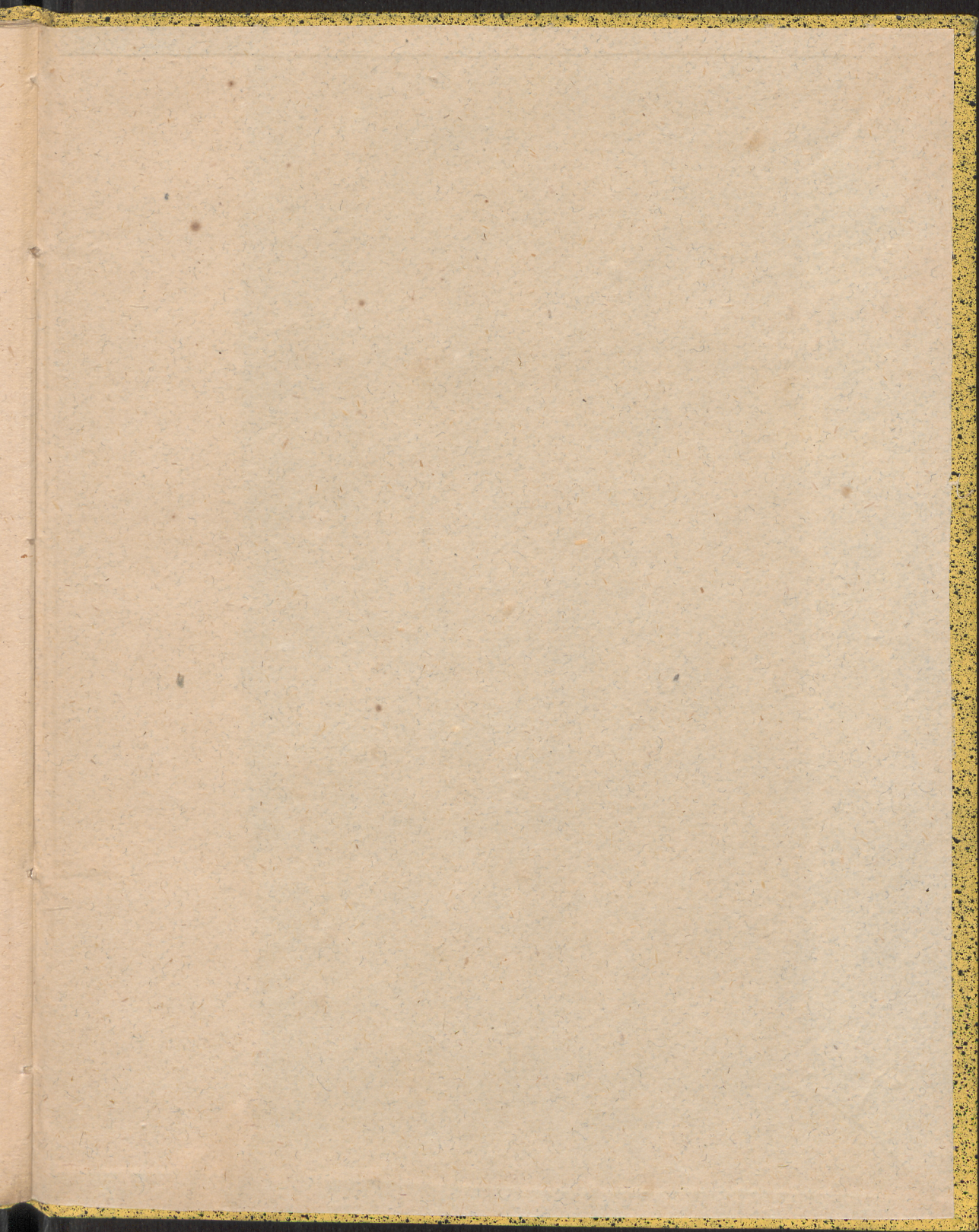
Sufficiant haec ad excitandam vestram, *ciues o. o. honoratissimi*, pietatem erga *S V M M V M* rerum mundanarum MODERATOREM per instantes dies festos pentecostales. Sicuti huic *NVMINI DIVINO* copiam debemus metallorum et ex iis fabricatarum monetarum, quae in commerciis, navigationibus et bellis gentium, primum sunt mobile, et quae ita distant ab antiquis illis temporibus Romanorum et Germanorum, pecuniae penuria laborantium, ideoque seueras contra vsuras ferentium leges: ita et nostrum est, hanc *DEI* clementiam debitis excipere gratiarum actionibus, quas non probitate morum solum, sed etiam celebratione dierum in honorem sacrosanctae Trinitatis personarum, Patris, Filii et Spiritus Sancti festiuorum, publice exhibere fas est et iustum.

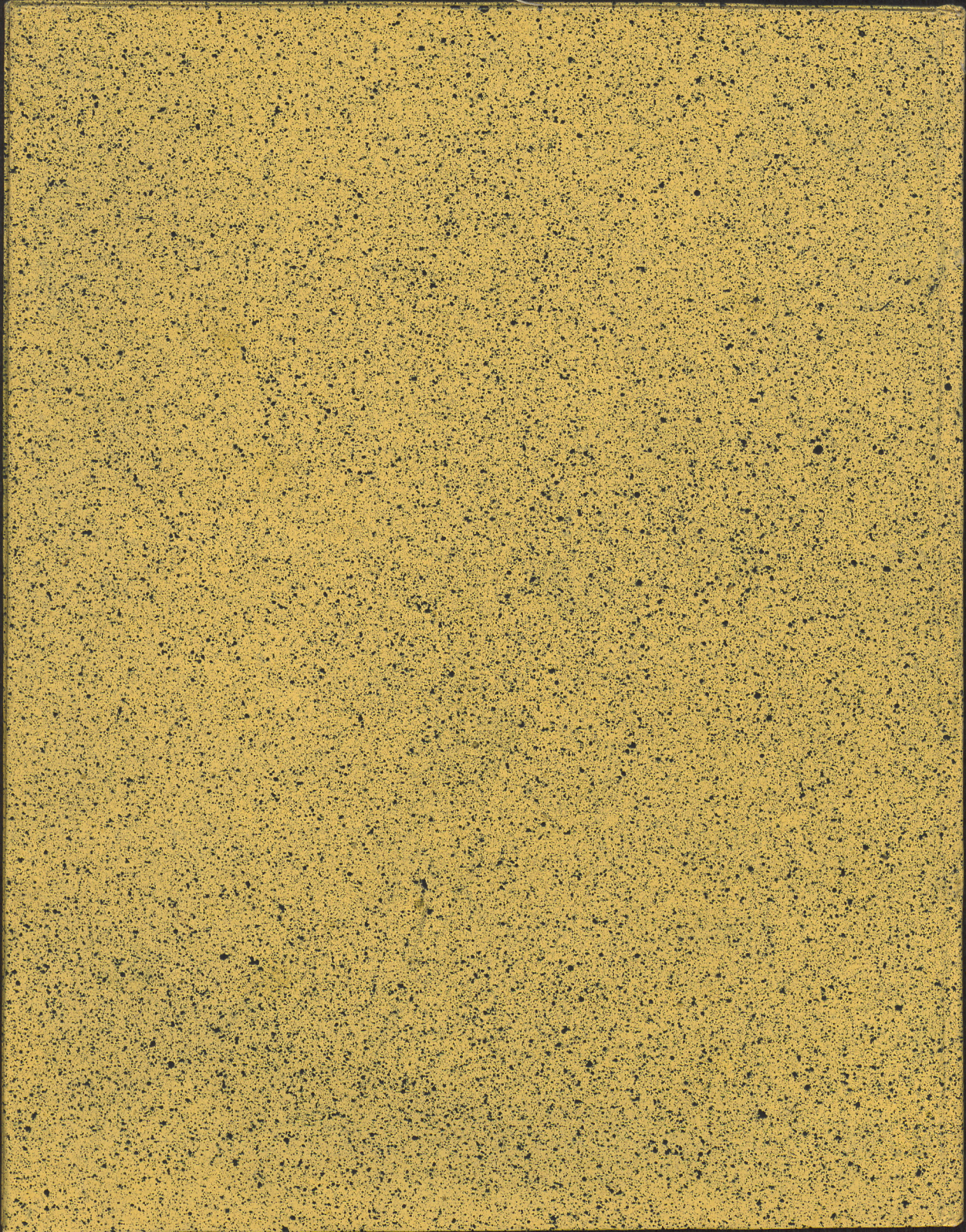

PUBLICATVM
 SVB SIGILLO RECTORIS
 PRIMA PENTECOSTES FERIA.
 1780.

Modo dicta etiam applicanda sunt ad litteras cambiales, quas tam A
 STASIVS quam IVSTINIANVS plane ignorarunt, et nouum fetus n
 sunt saeculi, commerciorum pecuniarumque copia ita abundantis, ut hodie
 teris cambialibus nominibusque exinde resultantibus plus soluatur, quam
 parata vnquam potuit pecunia. Prout ergo species monetarum secundum
 uersas rerum circumstantias pretio mox exaltari, mox diminui solet: ita idem
 litteris cambialibus et nominibus accidere solet actiuus, ex quo euenit
 speciale commercii genus ex emtione venditione nominum publicorum
 voce vulgari: *des Actien-Handels*, exinde ortum sit, vbi legem Anast
 nam et anaticismum allegare idem foret, ac fidem infringere propter
 quod maius adferret damnum, quam incendium, bellum, inundatio, a
 que calamitates publicae vnquam inferre possent, quippe quae hominibus
 auxilio subleuari possunt, cum e contrario fides in opinione consistit ho
 minum, externis remediis raro medenda, quoniam homines semel de
 tam similes fugiunt occasiones, quam omnes dehortantur ciues, ne pari
 piantur modo. Contraria exinde hodie nata est ratio status, a Romano
 et Pontificum ratione longe diuersa. Sicuti hi olim omnes appellabant fi
 ratores, eximio conuolati odio, qui cum pecunia monetisque rem habeb
 ita hodie speciale adest mercatorum negotiatorumque genus, quibus vni
 fere cum parata pecunia, cambiis et nominibus est commercium, quod
 tanto maiori digni habentur fauore, quanto maius adferunt reipublicae e
 lumentum in exhibendis necessitate urgente nummis paratis, et in eme
 cambiis nominibusque, tempore calamitatum publicarum vilissimi alio
 pretii et vix vendendis.

Ut usuraria prauitas in his angustiis eo certius evitetur, necessitati
 que ciuium eo facilius prospiciatur, erigi solent in emporiis instituta pub
 sub nomine: *der Bancken*, quae iterum dispefci solent inter *Giro-
 Wechsel-Bancken*, et *Lombard* siue *Leihe-Bancken*. Certae his institutis p

C 2

